

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Поповиченко Г.С., здобувач

Луганський національний аграрний університет

Забезпечення рентабельного сільськогосподарського виробництва та підвищення рівня продовольчої безпеки країни залежать від наявності, ефективності використання і відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Важливою передумовою ефективного використання ресурсів підприємств є їх збалансоване формування. В цьому аспекті актуальним є визначення оцінки наявності виробничих засобів у господарствах регіону.

Ensuring profitable agricultural production and improve food security depend on the availability, efficiency and reproduction resource potential of agricultural enterprises. An important prerequisite for the efficient use of resources companies is their balanced formation. In this regard the measurement of the availability of production facilities in the farms of the region.

Постановка проблеми. Ефективне використання ресурсного потенціалу агроформувань є об'єктивною необхідністю і важливою передумовою розвитку аграрного сектора економіки. Реформаційні перетворення в сільському господарстві не дали очікуваної соціально-економічної віддачі, підприємства знаходяться у важкому становищі, руйнується ресурсний потенціал галузі. В структурі ресурсного потенціалу агроформувань основну частку займають земельні ресурси – 60,4 %, основні фонди та людський капітал складають відповідно 15,2 та 24,4 %.

Сьогодні одним з найбільш актуальних завдань, що стоять перед сучасним підприємством, яке має в своєму розпорядженні складне дороге в обслуговуванні обладнання, є необхідність забезпечення його безпеки та одночасно економічної ефективної роботи. Важливим моментом при вирішенні цього завдання стає впровадження систем управління виробничими фондами та активами підприємства, що складають невід'ємну частину виробничого процесу та дозволяють збільшувати виробничу потужність підприємства за рахунок використання сучасних інформаційних технологій, не вдаючись до закупівель нового обладнання. Важливим моментом при вирішенні цього завдання стає впровадження систем управління виробничими фондами та активами підприємства, що складають невід'ємну частину виробничого процесу та дозволяють збільшувати виробничу потужність підприємства за рахунок використання сучасних інформаційних технологій, не вдаючись до закупівель нового обладнання [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти сутності основних засобів, аспекти формування, підвищення економічної ефективності використання та відтворення досліджувалися зарубіжними та вітчизняними вченими-економістами: О.М. Антіш, В.Г. Андрійчуком, А. Безуглим, Т.С. Гайдучок, Н.В. Довгалюк, А. Задорожним, Н.А. Карасьовою, О.Л. Клебан, Л.П. Ляхом, О.В. Михайловим, І. Назарбаєвою, І.Ю. Приварниковою, Г.М. Підлісецьким, Л.Д. Ревуцьким, П.Т. Саблуком, О.М. Федорчук,

А.Л. Фудчук, В.В. Хомяковим, Г. Шамота, А.П. Шмалій, О.Г. Ютобол та ін. Названими вченими-економістами зроблено вагомий внесок у визначення сутності основних засобів, методології аналізу їх економічної ефективності, закономірне той формування та відтворення.

Постановка завдання. Незважаючи на велику кількість і різноплановість досліджень, недостатньо вивченою залишається проблема забезпеченості основними засобами сільськогосподарських підприємств Луганської області, економічні механізми і інформаційні моделі їх формування, використання та відтворення в умовах ринку, що свідчить про актуальність дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання внутрішніх резервів аграрних підприємств невід'ємно пов'язано з їх виробничо-економічним потенціалом, тобто з можливістю одержувати певний обсяг валової продукції, валового доходу та прибутку на основі повного і раціонального використання наявних ресурсів [3].

Резерви підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва визначаються різницею між досягнутим і можливим рівнем використання основних засобів. Багаторічна практика свідчить про те, що в кожному господарстві є значні резерви підвищення рівня ефективного використання основних засобів і економічної ефективності сільського господарства в цілому [3].

Покращення інтенсивності використання обладнання можна досягнути також встановленням більш потужного обладнання, яке б мало високу продуктивність та порівняно невеликі витрати електроенергії [1].

Покращення екстенсивного використання обладнання сприяє зменшення простоїв, часу на підготовчі та допоміжні операції, збільшення часу роботи обладнання, що досягається шляхом покращення організації виробництва через проведення заходів по розширенню виробничого інструменту. В результаті освоєння раціональних методів, і прийомів праці робітником по виготовленні деталі на токарних верстатах зменшується витрата часу на виконання цього комплексу прийомів [1].

Виробнича потужність підприємства нерозривно пов'язана з активною частиною основних засобів і перш за все з робочими машинами і обладнанням. Виробнича потужність у значній мірі залежить від структури основних засобів.

Ефективне використання основних виробничих засобів є важливим чинником, що обумовлює результати господарської діяльності. В табл. 1 наведена економічна ефективність використання основних виробничих засобів в аграрних підприємствах.

Виробнича потужність підприємства пов'язана з робочими машинами і обладнанням. Вона у значній мірі залежить від структури основних засобів.

Для найкращої проінформованості про стан виробничої потужності підприємства ми пропонуємо використовувати коефіцієнт мобільності основних засобів. Він є узагальнюючим показником активної частини основних засобів, які напряму впливають на виробничу потужність підприємства. Тобто чим вищий рівень мобільності основних засобів, тим вищий буде рівень

виробничої потужності підприємства.

Цей показник розраховується наступним чином:

$$K_m = 100 / \sum \text{ПОЗ} (2n - 1), \quad (1)$$

де K_m – коефіцієнт мобільності основних засобів;

ПОЗ – питома вага основних засобів в їх структурі;

n – порядковий номер в ранжованому ряду.

Для того щоб розрахувати цей коефіцієнт нам потрібні дані про структуру основних засобів в СТОВ «Агросвіт», ТОВ АФ «Слобожанська», СТОВ «Степове».

Таблиця 1

Економічна ефективність використання основних виробничих засобів в аграрних підприємствах за 2010 рік

Показник	Україна	Луганська область	СТОВ «Агросвіт»	ТОВ АФ «Слобожанська»	СТОВ «Степове»
Вартість основних виробничих засобів, млн. грн.	62082,1	1725,1	7,7	10,8	3,5
на 1 га с.-г. угідь, тис. грн.	3364,2	2250,6	1,9	2,6	2,3
на 1 працівника, тис. грн.	119,8	1158	0,96	1,46	0,40
Вироблено валової продукції всього, млн. грн.	100536,2	2458,5	4,91	8,15	7,69
на 1 га с.-г. угідь, тис. грн.	5447,9	3207,4	1,29	1,99	5,13
на 1 працівника, тис. грн.	194,0	165,1	0,06	0,11	0,09
на 1 грн. основних засобів, грн.	1,6	1,4	0,67	0,75	2,19
на 1 грн. виробничих витрат, грн.	1,7	1,3	1,46	1,12	0,67

Таблиця 2

Склад, структура і динаміка основних засобів

Найменування	СТОВ «Агросвіт»			ТОВ АФ «Слобожанська»			СТОВ «Степове»		
	середня вартість, тис. грн..	структура, %	№ в ранж ряду	середня вартість, тис. грн..	структура, %	№ в ранж ряду	середня вартість, тис. грн..	структура, %	№ в ранж ряду
Будівлі і споруди	2514	32,5	2	675	6,3	4	147	4,19	4
Машини і обладнання	4606	59,6	1	6640	61,5	1	2886	82,22	1
Транспортні засоби	576	7,4	3	1532	14,2	3	199,5	5,68	3
Інструменти, прилади, інвентар	-	-	-	-	-	-	11	0,31	5
Інші основні засоби	29	0,4	4	1948	18,1	2	261,5	7,45	2
Інші необоротні матеріальні активи	-	-	-	-	-	-	5	0,14	6
Всього:	7725	100	x	10795	100	x	3510	100	x

З табл. 2 видно, що коефіцієнт мобільності в СТОВ «Агросвіт» склав 0,5; в ТОВ АФ «Слобожанське» - 0,43; в СТОВ «Степове» – 0,6.

Розрахований коефіцієнт свідчить про те, що підприємства забезпечені мобільними основними засобами. Але 50% основних засобів є зношеними, тому склад основних засобів не є оптимальним.

На сьогоднішній день модель оптимізації використання основних засобів має наступний вигляд (рис. 1).

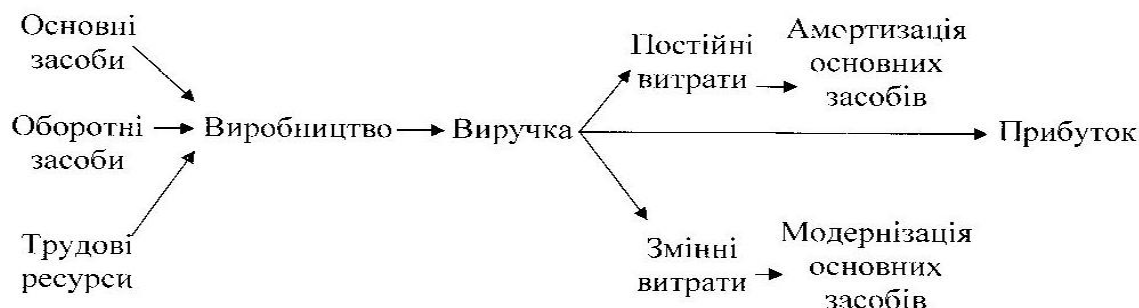

Рис. 1. Сучасна модель оптимізації використання основних засобів

З рис. 1 бачимо, що всі основні засоби беруть активну участь в процесі виробництва і більша частина доходу (виручки) йде на оновлення основних засобів, тобто аграрні підприємства втрачають до 30 % прибутку.

Ефективність використання основних виробничих засобів базується на стратегії машино-технічного забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції та поетапному технічному переозброєнні і підвищенні конкурентоздатності продукції.

В сучасних умовах необхідне використання системного підходу, який здійснюється на основі стратегічного контролінгу.

Використання системного підходу в аналізі дозволяє знайти резерви ефективного використання основних засобів, встановити внутрішні системні зв'язки економіки і її елементів, виявити причини неефективного функціонування аграрних підприємств.

Мета оцінки оптимізації резервів ефективності використання основних засобів – розробка програми, розрахованої на управління сільськогосподарськими підприємствами і яка дозволяє підвищити ефективність функціонування аграрних підприємств за рахунок підвищення технічного рівня виробництва і визначення резервів розвитку підприємства.

Оцінити зміни в цій системі допоможе модель оцінки резервів використання основних засобів, яка наведена на рис. 2.

В розробленій моделі прийняті наступні умовні визначення: Ч – чисельність робітників, зайнятих в виробничому процесі; ЗП – засоби праці (існуючого виробництва і н – нові); ПП – предмети праці; ЗнП – знаряддя праці; Ч - ЗП – ПП – умовне означення структури робочих місць; Ам – амортизаційні відрахування; Δ К – виручка від продажу визволених основних виробничих засобів; З – виплати по зобов'язанням і ін. [3].

В наслідок здійснення проекту оцінки резервів ефективного використання основних виробничих засобів на основі раціонального використання звільняються виробничі площі (Δ П), знаряддя праці (Δ ЗП), виробничі робітники (Δ Ч), матеріали і комплектуючі (Δ ПП) і інші виробничі ресурси. Такий перерозподіл ресурсів дозволяє отримати додатковий результат (ефект) – Еі.

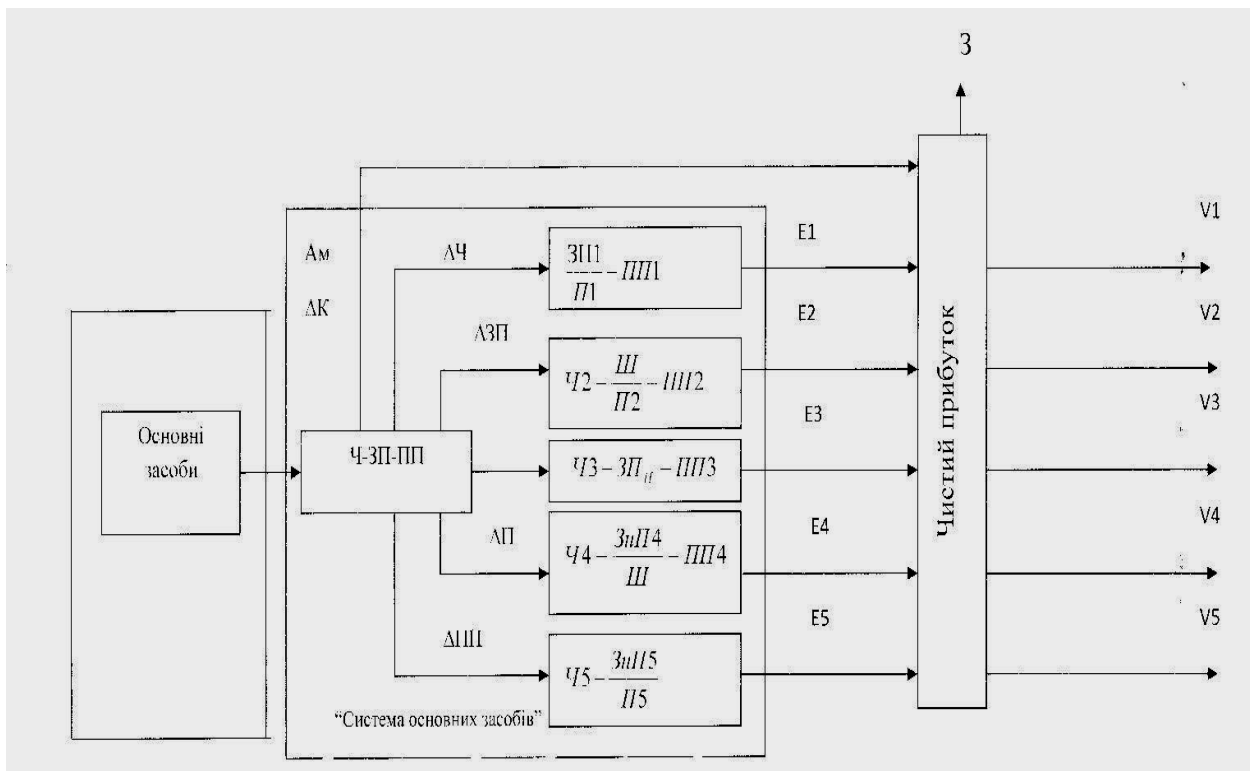

Рис. 2. Модель оцінки резервів використання основних засобів

$\Delta Ч$ – забезпечує зростання випуску продукції (V1), коефіцієнта змінності і відповідного збільшення прибутку (E1) по тим робочим місцям, які в суміжних виробництвах були не завантажені із-за обмеженості відповідних трудових ресурсів.

$\Delta ЗП$ – звільнення засобів праці, наприклад, лімітовані для суміжних виробництв обладнання, дозволяє забезпечити додатковий випуск продукції (V2) і прибуток (E2).

$\Delta П$ – перерозподіл звільнених площ дозволяє включити в виробничий процес невстановлене раніше знаряддя, створити додаткові робочі місця і забезпечити тим самим додатковий випуск продукції (V4) і прибуток (E4).

$\Delta ПП$ – звільнення ресурсів, наприклад, в результаті використання маловідходної або безвідходної технології, також дозволяє отримати аналогічні результати по додатковому випуску продукції (V5) і прибуток (E5) [3].

Висновки. Таким чином, основні засоби грають вирішальну роль у створенні матеріально-технічної бази підприємства та є суттєвою частиною майна підприємства.

Виробнича потужність підприємства нерозривно пов'язана з активною частиною основних засобів і перш за все з робочими машинами і обладнанням. Виробнича потужність у значній мірі залежить від структури основних засобів.

Для найкращої проінформованості про стан виробничої потужності підприємства ми пропонуємо використовувати коефіцієнт мобільності основних засобів. Він є узагальнюючим показником активної частини основних засобів, які напряму впливають на виробничу потужність підприємства. Тобто чим вищий рівень мобільності основних засобів, тим вищий буде рівень

виробничої потужності підприємства.

Нині в Україні рівень використання виробничих потужностей підприємств у більшості галузей економіки, і передовсім у сільському господарстві, становить менше за 50%, а проектні потужності, як правило, своєчасно (у нормативні строки) не освоюються.

Основними шляхами поліпшення використання виробничої потужності підприємства є: повне використання у виробництві машин і обладнання; ріст коефіцієнту змінності роботи обладнання; ліквідація простоїв обладнання; скорочення термінів освоєння нових виробничих потужностей; інтенсифікація виробництва; скорочення часу перебування обладнання в ремонті і оглядах; впровадження прогресивних технологічних процесів; економічне стимулювання кращого використання обладнання.

Сьогодні важливо усунути диспропорції, пов'язані з порушенням еквівалентного обміну і негативних процесів в економіці України, з розподілом валового доходу і його значним скороченням. Держава повинна передбачити пільгове кредитування сільськогосподарських товаровиробників.

Запропонована економіко-математична модель і її оптимізація дозволить сформулювати оптимальну програму ефективного використання основних засобів, застосування якої дасть можливість підвищити ефективність функціонування аграрних підприємств в умовах кризи за рахунок визначення резервів розвитку підприємства.

Література:

1. О.М. Антиш. Основні засади покращення ефективності управління майном підприємства: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/819>.
2. О.В. Михайлов. Анализ резервов эффективности использования основных средств в условиях кризиса // Аграрный вестник Урала. – 2009. - № 3 (57). – С. 40-43.
3. І. Ю. Приварникова. Система управління використанням та оновленням основних засобів промислових підприємств // Економічний простір. – 2011. - № 47. – С. 268 – 280.
4. Г. Шамота, А. Матюшенко. Проблемні аспекти ефективного управління основними засобами підприємства в сучасних умовах: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2011_11_15_16.

Рецензент: д.е.н., професор Гончаров В.М.

УДК: 658.27.330.11

ФАКТОРЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ПРИ ФОМИРОВАНИИ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ ПРЕДПРИЯТИЯ

Прадун В.В., аспірант

Южный филиал Национального университета биоресурсов и природопользования Украины «Крымский агротехнологический университет»

У статті визначено основні чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливають на функціонування організаційно-економічного механізму. Зроблена оцінка впливу окремих факторів та їх груп.

In the article identifies the key factors of internal and external environment, which affect the functioning of the organizational-economic mechanism. The evaluation of the influence of individual factors and their groups.